

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ

ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗΣ ΒΥΡΩΝΟΣ ΚΑΙ ΥΜΗΤΤΟΥ

Φορμίωνος 83, 161 21 Καισαριανή. Τηλ. 210-72.24.123 FAX 210-72.23.584

(Internet) <http://www.imkby.gr> (e-mail) info@imkby.gr

Ἀριθμ. Πρωτ. Φ.1/3/170

Ἐν Καισαριανῇ τῇ 25ῃ Φεβρουαρίου 2016

ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ 158η

Πρός

τούς Πανοσι(ολογι)ωτάτους, Αἰδεσιμ(ολογι)ωτάτους

Πρεσβυτέρους,

τόν Ἱεροκέρυκα καί τούς Ἐφημερίους,

τούς Εὐλαβεστάτους Διακόνους

τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεώς μας.

Ἀγαπητοί Πατέρες καί Ἀδελφοί,

χαίρετε ἐν Κυρίῳ!

τόχος τῆς Ἀγίας καί Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς εἶναι νά κηρύξει τήν ὑψηλή ὑποχρέωση πού ἔχουμε νά ἀναμορφώσουμε τόν ἑαυτό μας, γιά νά μοιάσει τοῦ προτύπου καί νά ἀποδυθοῦμε σέ σκληρό ἀγώνα ἠθικῆς ἀνυψώσεως.

Ἡ πνευματική ζωή, κατά τή διδασκαλία τῶν ἁγίων Πατέρων, κλιμακώνεται. Ἔχουμε βαθμίδες χαμηλές καί βαθμίδες ὑψηλές, καταστάσεις κατώτερες καί καταστάσεις ἀνώτερες.

Τοῦ ἐνός ὁ ἀγρός ἀποδίδει τριάκοντα, τοῦ ἄλλου ἐξήκοντα καί τοῦ ἄλλου ἑκατόν.

Σύμφωνα μέ αὐτά ἡ περίοδος αὐτή εἶναι περίοδος κόπου πνευματικοῦ γιά νά ἀνεβοῦμε στά ἀνώτερα στάδια τῆς πνευματικῆς ζωῆς. Τήν πνευματική αὐτή ἀνάβαση οἱ Πατέρες τῆς ἀσκήσεως καί νήψεως τήν παρομοιάζουν μέ κλίμακα.

Ὅσο ἀνέρχεται ὁ νοῦς ἀπομακρυνόμενος ἀπό τά γήινα καί χαμερπῇ τόσο θέλγεται καί ἔλκεται ἀπό τίς μυστικές θεωρίες, μέχρι νά ἐπιτύχει τό «μακάριον Πάθος» ἢ «τῶν ἐφετῶν τό ἀκρότατον».

Στήν συνέχεια ἡ Ἐγκύκλιός μας περιλαμβάνει δύο μέρη,

Στό πρώτο μέρος ἀναφερόμαστε στά στάδια τῆς πνευματικῆς ζωῆς ἢ σταθμούς τοῦ ἁγιασμοῦ καί στόν σκοπό τοῦ ἀγώνα τοῦ ἀνθρώπου πού εἶναι ἡ ἔνωσή του με τόν Θεό, ἀφοῦ διανύσει ὅλη τήν πνευματική κλίμακα διερχόμενος ἀπό ὅλα τά στάδια τῆς πνευματικῆς ζωῆς.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

Α'. Τά στάδια τῆς πνευματικῆς ζωῆς ἢ σταθμοί Ἀγιασμοῦ

Στήν πνευματικότητα τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας διακρίνονται τρία στάδια στήν πνευματική ζωή.

Ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστός κατέταξε τούς μαθητές Του σέ τρεῖς κατηγορίες:

Ἡ πρώτη κατηγορία εἶναι ἡ κατηγορία τῶν δούλων πού ἐργάζονται - ἐφαρμόζουν τό θέλημα τοῦ Ἐπουράνιου Πατέρα ἀπό τόν φόβο τῆς τιμωρίας.

Στήν δεύτερη κατηγορία κατατάσσονται οἱ μισθωτοί, οἱ ἐργαζόμενοι τίς ἐντολές τοῦ Θεοῦ ἐλπίζοντες στήν μισθαποδοσία. Ὁ Κύριος μέ παραβολές καί λόγους Του ἀναφέρθηκε στήν κατηγορία αὐτή.

Στήν τρίτη κατηγορία ἀνήκουν οἱ υἱοί πού ἐκτελοῦν τό θέλημα τοῦ Οὐρανίου Πατέρα ἀπό ἀγάπη.

Σ' αὐτούς τούς βαθμούς ἢ τά στάδια, διάφοροι Πατέρες, Διδάσκαλοι τῆς ζωῆς σύμφωνα μέ τήν διδασκαλία τοῦ Κυρίου στά Εὐαγγέλια, ἔδωσαν διαφορετικά ὀνόματα.

Ὁ ἀπόστολος Παῦλος κατατάσσει τούς χριστιανούς σέ τρεῖς πνευματικές ἡλικίες, τούς νηπίους, τούς δοκίμους καί τούς τελείους.

Ὁ ἅγιος Βασίλειος ὁ Μέγας (4ος αἰώνας), Ἀρχιεπίσκοπος Καισαρείας Καππαδοκίας, ἀκολουθώντας τόν ἀπόστολο Παῦλο διακρίνει μεταξύ ἀρχαρίων, δοκίμων καί τελείων.

Ὁ ἅγιος Διάδοχος ὁ Ἐπίσκοπος Φωτικῆς (5ος αἰώνας) καί οἱ Ἀλεξανδρινοί θεολόγοι μνημονεύουν τρεῖς τύπους, κατηγορίες χριστιανῶν, «τόν τῆς εἰσόδου», ὁ ὁποῖος ἀσχολεῖται κυρίως μέ τήν ἄσκησι τῶν ἀρετῶν, μέ τήν πράξη, ἔπειτα τόν «μέσον», στόν ὁποῖο προσιδιάζουν ἡ «θεωρία» καί ἡ «ἀλήθεια», δηλαδή ἡ κατάπνυξη τῆς παθῶν καί τόν «τέλειον» πού εἶναι ἕτοιμος γιά τήν ἀληθῆ ἐμπειρική γνώση τοῦ Θεοῦ, τήν «θεολογία».

Ὁ ἅγιος Γρηγόριος Ἀρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης ὁ Παλαμᾶς (14ος αἰώνας) στόν λόγο του «Πρός Εἰνὴν μονάζουσιν» τοποθετεῖ τά τρία στάδια ὡς ἑξῆς:

Στάδιο πρώτο ἡ κάθαρση ἀπό τά πάθη.

Στάδιο δεύτερο ὁ φωτισμός τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

Στάδιο τρίτο ἡ ἔνωση μέ τόν Θεό ἢ διαφορετικά θέωση.

Αὐτά ἀποτελοῦν καί τούς βαθμούς τοῦ ἁγιασμοῦ.

Μέ διάφορα ὀνόματα οἱ ταξινομήσεις αὐτές ἀναφέρονται στά ἔργα τῶν νηπτικῶν, δηλαδή ἀσκητῶν Πατέρων. Ὅλες περιέχουν πυρῆνα ἀλήθειας χωρίς νά ἀποκλείει τό ἓνα σύστημα ταξινομήσεως τό ἄλλο. Οἱ διάφορες καταστάσεις ἀλληλοσυμπλέκονται. Ἡ ψυχὴ μεταβαίνει ἀπό τήν μία κατάσταση στήν ἄλλη καί ἐπιστρέφει χωρίς νά ἀκολουθεῖ κάποιο κανόνα. Ἐπειτα οἱ ταξινομήσεις αὐτές ἐκφράζουν καταστάσεις τῆς ψυχῆς μᾶλλον παρά ἀντικειμενικά δεδομένα τῆς ἐνέργειας τοῦ Θεοῦ. Σημειώνουν μερικά ὁρόσημα τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεώς μας μᾶλλον παρά ὁρόσημα τῆς ζωῆς τοῦ Σωτήρα μας. Εἶναι ἀνθρωποκεντρικές μᾶλλον παρά θεοκεντρικές. Ἐκτός τούτων ἐκφράζουν ἐνδιαφέρουσες ἀπόψεις σπουδαίων πνευματικῶν συγγραφέων πού ποικίλουν.

Ἔτσι προκύπτει ἡ ἀνάγκη νά βρεθεῖ ἓνα ὁδοιπορικό τῆς πνευματικῆς ζωῆς πού νά σφραγίζεται ἀπό τήν αὐθεντία τῆς Ἐκκλησίας καί νά τονίζει τήν θεία ἐνέργεια πού ἁγιάζει τόν ἄνθρωπο μᾶλλον, παρά τούς μηχανισμούς τῆς ψυχῆς στήν πορεία της πρός τόν Θεό.

Ὁ ἅγιος Νικόλαος ὁ Καβάσιλας (14ος αἰώνας) μᾶς δείχνει πού βρίσκεται ἡ κλίμακα τοῦ ἁγιασμοῦ, ἡ ὁποία ἔχει υἱοθετηθεῖ ἀπό τήν Ὁρθόδοξο Ἐκκλησία. Διακρίνει τρεῖς Χάριτες, πού χορηγοῦνται στόν ἄνθρωπο γιά νά φθάσει στήν θέωση. Πρόκειται γιά τρία στάδια σπουδαῖα ὁρόσημα στήν πνευματική ζωή, τήν Χάρη τοῦ Βαπτίσματος, τήν Χάρη τοῦ Χρίσματος, τήν Χάρη τῆς θείας Εὐχαριστίας. Μή νομίσει κάποιος ὅτι πρόκειται γιά ἰδιωτική γνώμη. Ἡ πνευματικότητα τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας πού εἶναι ἀποθησαυρισμένη στό ἐγχειρίδιο τοῦ ἁγιασμοῦ, στό Εὐχολόγιο, ἐπιβεβαιώνει αὐτή τήν ἄποψη.

Τό Εὐχολόγιο παραλαμβάνει τόν ἄνθρωπο ἀπό τήν γέννηση καί τό Βάπτισμα καί τόν συνοδεύει μέχρι τήν ταφή. Ἀποτελεῖ τήν πιό αὐθεντική πραγματεία γιά τήν πνευματική ζωή. Ἡ τάξη μέ τήν ὁποία παρουσιάζει τά ἱερά Μυστήρια ἐκφράζει τήν ἀνοδική πορεία τοῦ ἁγιασμοῦ τῆς ψυχῆς κατά τήν σκέψη καί τήν πρόθεση τῆς Ἐκκλησίας.

Μπορεῖ λοιπόν νά ἰσχυρισθεῖ κάποιος ὅτι τά τρία ἱερά Μυστήρια τοῦ Βαπτίσματος, τοῦ Χρίσματος καί τῆς θείας Εὐχαριστίας εἶναι τά τρία βασικά στάδια στήν ὁδὸ πού ὁδηγεῖ πρός τόν Θεό, στήν ἔνωση μέ τόν Θεό, στήν θέωση. Τά ἄλλα μυστήρια καί μυστηριακές πράξεις συνδέονται πρός τό ἓνα ἢ τό ἄλλο ἐκ τῶν τριῶν σταδίων καί μυστηρίων.

Χάρη τοῦ Βαπτίσματος, χάρη τῆς Πεντηκοστῆς καί χάρη τοῦ Πάσχα ὑπάρχουν ἐκεῖ πού ὑπάρχει ὑπερφυσική ἀγάπη. Ἀποτελοῦν τήν ἴδια τήν ὑφή τῆς πνευματικῆς ζωῆς.

Β'. Ὁ τελικός σκοπός καί τά μέσα τῆς χριστιανικῆς ζωῆς,
ἡ ἔνωση μέ τόν Θεό καί ἡ θέωση.

Ὁ τελικός σκοπός τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου κατά τήν διδασκαλία τοῦ Κυρίου καί τῶν Ἀποστόλων εἶναι νά ἐνωθεῖ μέ τόν Θεό, ἡ θέωσή Του. Τόν ὅρο θέωση χρησιμοποίησαν οἱ Ἑλληνες Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας. Αὐτό πού ἐννοοῦν μέ τόν ὅρο αὐτό δέν εἶναι κάποια πανθειστική ταύτιση μέ τόν Θεό, ἀλλά ἡ συμμετοχή στήν θεία ζωή διά τῆς χάριτος, ὅπως τονίζει ὁ κορυφαῖος τοῦ Ἱεροῦ Συλλόγου τῶν Ἀποστόλων ἀπόστολος Παῦλος:

«Ἔτσι μᾶς δώρισε τίς πιό πολύτιμες καί τίς πιό μεγάλες ὑποσχέσεις, μέ τίς ὁποῖες θά γίνετε μέτοχοι τῆς θείας φύσεως»¹.

1. Ἡ ἔνωση αὐτή εἰσάγει τόν ἄνθρωπο ἐντός τῆς ζωῆς αὐτῶν τούτων τῶν τριῶν θείων προσώπων, ἐντός τῆς ἀδιάκοπης κοινωνίας καί ὑπερεκχυλήσεως τῆς ἀγάπης μεταξύ τοῦ Πατρός, τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, πού ἐκφράζει τήν ἴδια τήν οὐσία τοῦ Θεοῦ, ὅπως ἀποκάλυψε ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστός ὅτι «ὁ Θεός ἀγάπη ἐστίν»².

Ἡ μετοχή αὐτή εἶναι ἡ ἀληθῆς καί αἰώνια εὐδαιμονία τοῦ ἀνθρώπου.

Ἡ ἔνωση μέ τόν Θεό εἶναι ἡ τέλεια πλήρωση τῆς «βασιλείας», πού ἐξαγγέλλει τό Εὐαγγέλιο καί ἐκείνης τῆς εὐσπλαγχνίας ἥ τῆς ἀγάπης πού συγκεφαλαιώνει ὅλο τόν Νόμο καί τούς Προφῆτες κατά τόν λόγο τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ³.

Μόνο στήν κοινωνία μέ τήν ζωή τῶν τριῶν προσώπων ὁ ἄνθρωπος καθίσταται ἱκανός ν' ἀγαπάει τόν Θεό ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς του, τῆς καρδίας του καί τῆς διανοίας του καί τόν πλησίον του ὡς ἑαυτόν⁴.

2. Ἐνωση μεταξύ Θεοῦ καί ἀνθρώπου δέν μπορεῖ νά γίνει χωρίς μεσίτη, ὁ Ὅποιος εἶναι ὁ «ἐν σαρκί» Λόγος, ὁ Κύριος μας Ἰησοῦς Χριστός, ὅπως διακήρυξε μέ σαφήνεια: «Εγώ εἰμι ἡ ὁδός καί ἡ ἀλήθεια καί ἡ ζωή· οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν πατέρα εἰ μὴ δι' ἐμοῦ»⁵.

1. «Δι' ὧν τὰ τίμια ἡμῖν καὶ μέγιστα ἐπαγγέλματα δεδωρήται, ἵνα διὰ τούτων γένησθε θείας κοινωνοὶ φύσεως» (Πέτρου Β' α', 4).

2. Α' Ἰωάννου δ' 8.

3. Ματθαίου ε' 17 καί ζ' 12.

4. Ματθαίου κβ' 37.

5. Ἰωάννου ιδ' 66.

Ὁ Μέγας Ἀθανάσιος, πολεμώντας ἐκείνους πού δέν δέχονταν τήν ὁμοουσιότητα τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, ὅτι ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός εἶναι ὁμοούσιος τῷ Πατρί τονίζει, ὅτι ὁμοούσιον τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Πατέρα συνεπάγεται τήν ἔνωσή μας μέ τόν Πατέρα ἄλλως καθίσταται ἀδύνατη:

«Καί ἐπειδή πιστεύουν σέ ἀνόμοιο καί ξένο κατά τήν οὐσίαν ἐκ τοῦ Πατρός Λόγον, δέν θά ἐνωθοῦν μέ τόν Πατέρα, ἀφοῦ δέν ἔχουν τό γνήσιο καί φυσικῶς ἀπό Αὐτόν προερχόμενον Υἱό, ὁ Ὅποιος ὑπάρχει στόν Πατέρα καί στόν ὅποιον ὑπάρχει ὁ Πατέρας, ὅπως ὁ Ἰδιος ἔχει πεῖ. Ἀλλά ἐπειδή παραπλανήθηκαν ἀπό αὐτούς οἱ ἄθλιοι, ἀπομένουν πλέον ἔρημοι καί γυμνοί ἀπό τήν θεότητα»⁶.

3. Τό Ἅγιο Πνεῦμα ἐνεργεῖ καί τελειοποιεῖ τήν ἐνσωμάτωση αὐτή. Ὁ ἅγιος Εἰρηναῖος γράφει, ὅτι διὰ τοῦ Πνεύματος ἀνέρχεται κάποιος μέχρι τόν Υἱό καί διὰ τοῦ Υἱοῦ μέχρι τόν Πατέρα⁷.

4. Ἐπιβάλλεται νά τονίσουμε, ὅτι ἀντικείμενο τῆς χριστιανικῆς πνευματικότητας εἶναι ἡ ὑπερφυσική ζωή τῆς ψυχῆς, καί ὄχι τά φυσικά ἀποτελέσματα, πού ἐπιτυγχάνονται μέ τήν ἀνθρώπινη προσπάθεια.

Αὐτό πού διακρίνει τήν ἐν Θεῷ ζωή ἀπό πνευματικότητες ἄλλων παραδόσεων εἶναι ἡ ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς ψυχῆς καί ὄχι οἱ ἐνέργειες τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς ψυχῆς. Ἡ βάση τῆς πνευματικῆς ζωῆς δέν εἶναι ψυχολογική ἀλλά ὄντολογική.

Οἱ ἔμπειροι Διδάσκαλοι τῆς πνευματικῆς ζωῆς δέν περιγράφουν στά νηπτικά, ὅπως ἀποκαλοῦνται συγγράμματά τους, ὁρισμένες καταστάσεις τῆς ψυχῆς, μυστικές ἢ ἄλλες, ἀλλά τήν ἀντικειμενική ἐφαρμογή ὁρισμένων θεολογικῶν ἀρχῶν στήν ψυχή τοῦ καθενός πιστοῦ. Ἡ μετοχή στό ἀπολυτρωτικό ἔργο τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ διὰ τῶν ἁγίων Μυστηρίων ἀποτελεῖ τό ἄλφα καί τό ὦμέγα καθώς καί τό κέντρο τῆς χριστιανικῆς πνευματικότητας πού εἶναι καρπός τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐνέργεια δηλαδή τοῦ Θεοῦ.

6. «Διὰ τοῦ Υἱοῦ καθιστάμεθα Υἱοί «καί εἰς ἀνόμοιον δέ καί ἀλλότριον κατ' οὐσίαν τοῦ πατρός πιστεύοντες, οὐ συναφθήσονται τῷ Πατρί μή ἔχοντες τόν ἴδιον καί ἐξ αὐτοῦ φύσει Υἱόν τόν ὄντα ἐν τῷ Πατρί, ἐν ᾧ καί ὁ Πατήρ ἐστίν, ὡς αὐτός εἴρηκεν (Ἰωάννου ιβ' 50), ἀλλά πλανηθέντες παρά τούτων, ἔρημοι καί γυμνοί λοιπόν ἀπομένουσι τῆς θεότητος οἱ ἄθλιοι» (Π Κατά Ἀρειανῶν 43, PG 26, 240B).

7. (Κατά Αἰρέσεων V, 36,2).

Γ'. Ἡ μίμηση τοῦ Χριστοῦ

Ἐφ' ὅσον «ἐν τῷ Χριστῷ» κατοικοῦσε «πᾶν τό πλήρωνα τῆς θεότητος σωματικῶς»⁸, μιμούμενοι τόν Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστό ἀποκτοῦμε τό «μέχρι ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ»⁹.

Ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστός καλεῖ τούς μαθητές Του νά Τόν ἀκολουθήσουν «ἀκολουθεῖτω μοι»¹⁰. Ὁ Ἰδιος ἔπραττε ὅ,τι ἔπραττε ὁ ἐπουράνιος Πατέρας Του¹¹.

Ἐπομένως ὁποῖος μιμεῖται τόν Ἰησοῦ Χριστό πράττει αὐτά πού πράττει ὁ ἐπουράνιος Θεός καί Πατέρας. Ἐνώνεται μέ τόν Θεό πρῶτα ἡθικά μέ τήν θέλησή του πού ταυτίζεται μέ τό θέλημα τοῦ Θεοῦ Πατέρα καί κατόπιν ὄντολογικά μέ τήν Χάρη τῶν ἁγίων Μυστηρίων.

1. Ἡ μίμηση τοῦ Χριστοῦ ἀποβαίνει στάση ζωῆς.

Ὁ Μέγας Βασίλειος τόνιζε πολύ τήν μίμηση τοῦ Χριστοῦ ἀπό τόν Χριστιανό, ὅχι μόνο μέ κάποια γενική ἔννοια κατά τό «τοῦτο γάρ φρονεῖσθω ἐν ὑμῖν ὃ καί ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ»¹² ἀλλά καί μέ τήν ἔννοια τῆς βιώσεως ἀπό μέρους μας τῶν πράξεων καί λόγων τοῦ Σωτήρα. Γράφει πώς ἡ μίμηση αὐτή μᾶς ὁδηγεῖ σ' ἓνα θαυμάσιο τρόπο ζωῆς. Ἐπίσης «πᾶσα πράξις καί πᾶς λόγος τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ κανὼν ἐστί εὐσεβείας καί ἀρετῆς»¹³.

Ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος ἀναπτύσσει τήν ἴδια ιδέα. Πρέπει σύμφωνα μέ αὐτόν νά μιμηθοῦμε τήν ἱστορική παρουσία, κάθε κίνηση, ὅλες τίς ἡλικίες τοῦ Χριστοῦ, ὅλα τά ἐπεισόδια τῆς ζωῆς Του¹⁴.

Τά ἐπεισόδια π.χ. πού συνδέονται μέ τούς μάγους, τούς πωλοῦντες καί ἀγοράζοντες στό ἱερό, τήν Χαναναία, τόν Λάζαρο. Ὁ Ἰησοῦς κοιμήθηκε γιά νά εὐλογήσει τόν ὕπνο μας, κοπίασε γιά νά εὐλογήσει τούς μόχθους μας, ἔκλαψε γιά νά εὐλογήσει τά δάκρυά μας.

Ἐμπειροὶ πνευματικοὶ διδάσκαλοι συμβουλεύουν τούς πιστούς, πρίν ἀπό κάθε σοβαρή ἀπόφαση νά καλοῦν μέσα στίς ψυχές τους τήν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ. Νά συγκεντρώνουν τήν προσοχή τους σ' Αὐτόν καί νά διερωτῶνται, θά

8. Πρὸς Κολοσσαεῖς Β' 9.

9. Πρὸς Ἐφεσίους δ' 13.

10. Ματθαίου ιστ' 24.

11. Ἰωάννου ε' 19-29.

12. Πρὸς Φιλιππησίους β' 5, πρὸς Κορινθίους Α' δ' 16 καί ια' 1.

13. Μεγάλου Βασιλείου, Ἀσκητικαὶ Διατάξεις πρὸς τούς ἐν Κοινωβίῳ καί καταμόνας ἀσκούντας, κεφάλαιον Α', Περὶ τοῦ δεῖν τήν εὐχὴν προτιθέναι πάντων. ΒΕΠΕΣ τ. 57, 16.

14. Γρηγορίου Θεολόγου, Λόγος εἰς τὰ Θεοφάνεια (ΛΘ') ΒΕΠΕΣ τ. 60,

3. Οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας γιά τήν ἐνσωμάτωσή μας στόν Χριστό.

Ἡ ἐνσωμάτωση αὐτή «ἐν Χριστῷ» τονίσθηκε ἀπό τοὺς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας μας :

«Γιατί ὅ,τι δέν προσλαμβάνεται εἶναι ἀθεράπευτο»¹⁶ λέγει ὁ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος

«Ὁ Λόγος ἦταν Χριστός καί Κύριος καί τοῦτο γίνεται κι αὐτός πού ἔχει ἐνωθεῖ καί προσληφθεῖ στήν θεότητα. Δέν ξαναχειροτονεῖται γιά νά πάρει τήν κυριότητα, ἀφοῦ εἶναι Κύριος, ἀλλά κύριος γίνεται ἡ δουλική μορφή»¹⁷.

Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος τονίζει πώς ὁ βαπτισμένος δέν εἶναι μόνο γεννημένος ἀπό τόν Θεό, ἀλλά ἐνδύεται τόν Χριστό. Καί αὐτό ὅχι μόνο ἡθικῶς, διά τῆς φιλάνθρωπίας, ἀλλά πραγματικῶς. Ἡ ἐνσάρκωση ἔκαμε δυνατή τήν ἐνσωμάτωση «ἐν Χριστῷ» κατὰ τήν θέωσή μας.

Ὁ Μεθόδιος Ὁλύμπου γράφει: «Καθένας ἀπό ἐμᾶς πρέπει νά ὁμολογήσει ὅχι μόνο ὅτι ἡ ἔλευσή Του «ἐν σαρκί» πού ἔλαβε ἀπό τήν ἁγία Παρθένο Μαρία, εἶναι ἁγία, ἀλλά καί ἡ ἔλευσή Του στό νοῦ τοῦ καθενός μας ἀπό ἐμᾶς»¹⁸.

Πολύ πιό πρίν ὁ ἅγιος Εἰρηναῖος Ἐπίσκοπος Λουγδούνου (τῆς Λυών τῆς Γαλλίας) εἶχε λάβει ἀφορμή ἀπό τήν ἐπιστολή τοῦ ἀποστόλου Παύλου πρὸς Ἐφεσίους γιά νά διαμορφώσει τήν μεγάλη αὐτή σύλληψη τῆς «ἀνακαιφαλαιώσεως» ὅλων τῶν ἀνθρώπων ἐν Χριστῷ.

Οἱ Χριστιανοί πού ἀνήκουν στήν Ὁρθόδοξο Ἐκκλησία ἔχουν βαθιά συναίσθηση αὐτῆς τῆς ταυτότητας μέ τόν Κύριο Ἰησοῦ Χριστό. Τοῦτο ὀφείλεται στό ὅτι ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία μας ὑπενθυμίζει στοὺς πιστοὺς τῆς αὐτῆς τήν διδασκαλία περὶ τοῦ μυστικοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ. Κατά τήν τέλεση τῆς θείας Εὐχαριστίας στίς μεγάλες ἐορτές ἀντί τοῦ Τρισαγίου Ὑμνου ὁ λαός ψάλλει τοὺς λόγους τοῦ ἀποστόλου Παύλου¹⁹:

«Ὅσοι εἰς Χριστόν ἐβαπτίσθητε
Χριστόν ἐνεδύσασθε»

16. «Τό γάρ ἀπρόσληπτον ἀθεράπευτον», (Ἐπιστολή 101 Πρὸς Κληδόνιον Πρεσβύτερον ΒΕΠΕΣ τ. 60, 264).

17. «Χριστός δέ καί Κύριος ὁ λόγος ἦν, τοῦτο καί ὁ ἐμμιχθεῖς τε καί ἀναληφθεῖς ἐν τῇ θεότητι γίνεται οὐ γάρ ὁ ὢν Κύριος ἀναχειροτονεῖται εἰς κυριότητα, ἀλλά ἡ τοῦ δούλου μορφή Κύριος γίνεται» γράφει ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Νύσσης (πρὸς τὰ Ἀπολιναρίου ἀντιρρητικός, ΒΕΠΕΣ τ. 68, 273).

18. (De sanguisuga, VIII).

19. Πρὸς Γαλάτας γ' 27.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

Θά ἐπαναλάβουμε τίς ὁδηγίες πού ἔχουμε δώσει μέ παλαιότερες Ἐγκυκλίους μας γιά τήν ἐκτέλεση τῆς πνευματικῆς διακονίας αὐτή τήν περίοδο πού συνοψίζονται στά ἑξῆς.

1. Γιά τήν θεία Λατρεία

α'. Ἱερές Ἀκολουθίες τοῦ Νυχθημέρου

Ὅφείλετε νά τελεῖτε ἀνελλιπῶς καί ἐπιμελῶς ὅλες τίς Ἱερές Ἀκολουθίες τοῦ Ὁρολογίου Προγράμματος, κατὰ τήν παραδεδομένη τάξη τῆς Ἐκκλησίας μας. Τό πρωί τελοῦνται ἀλληλοδιαδόχως τό Μεσονυχτικό, ὁ Ὅρθρος, οἱ Ὑῤρες καί ὁ Ἑσπερινός. Τό ἀπόγευμα τελεῖται τό Μέγα Ἀποδείπνο. Τήν πρώτη Ἑβδομάδα στήν ἀκολουθία τοῦ Μεγάλου Ἀποδείπνου ψάλλεται τμηματικά ὁ Μέγας Κανόνας τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου Κρήτης καί διαβάζονται καί οἱ καθιερωμένες εὐαγγελικές περικοπές. Ὑπενθυμίζουμε τήν ἐντολή μας, ὅτι τίς Ἱερές Ἀκολουθίες, Ὅρθρινές καί Ἑσπερινές, πρέπει νά τελοῦν ἀπαραιτήτως ὅλοι οἱ Ἐφημέριοι, ἐκτός ἐκείνων οἱ ὁποῖοι εὐρίσκονται σέ διατεταγμένη ὑπηρεσία.

β'. Προηγιασμένες

Κάθε ἑβδομάδα θά τελοῦνται στίς Ἑνορίες, οἱ προβλεπόμενες ἀπό τό «Τυπικόν» Προηγιασμένες· κάθε Τετάρτη ἑσπερινή, κάθε Παρασκευή πρωϊνή. Ἐπειδή οἱ Ἑνορίες ἔχουν πολλά σχολεῖα πού ζητοῦν νά ἐκκλησιαστοῦν, διευκρινίζουμε, ὅτι ἀπό τό «Τυπικόν» ἐπιτρέπεται νά τελοῦνται Προηγιασμένες καί τίς ἄλλες ἡμέρες τῆς ἑβδομάδας, τηρουμένων κατὰ τά λοιπά τῶν γνωστῶν προϋποθέσεων.

γ'. Χαιρετισμοί πρὸς τήν Θεοτόκο

Τό ἑσπέρας τῆς Παρασκευῆς τῶν πέντε πρώτων ἑβδομάδων τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς τελεῖται ἡ ἀκολουθία τοῦ Μικροῦ Ἀποδείπνου μετὰ τῶν Χαιρετισμῶν τῆς Θεοτόκου, ὅπως προβλέπεται ἀπό τό «Τυπικόν» τῆς Ἐκκλησίας μας.

Ὅμοίως μπορείτε νά τελεῖτε διπλές Ἀκολουθίες τῶν Χαιρετισμῶν πρὸς ἐξυπηρέτηση τῶν ἡλικιωμένων, τῶν ἐργαζομένων καί τῶν σχολείων.

δ'. Ὁ Μέγας Κανόνας

Κατὰ τό διανυόμενο ἔτος ὁ Μέγας Κανόνας θά ψαλλεῖ κανονικά τήν Τετάρτη τῆς Ε' Ἑβδομάδας, τήν 13ῃ Ἀπριλίου.

Τήν ἐπομένην Πέμπτη, 14 Ἀπριλίου, θά τελεσθεῖ ἡ Προηγιαμένη.

ε'. Λειτουργία τοῦ Μεγάλου Βασιλείου

Ἐπισημαίνουμε, ὅτι ἀπό τό «Τυπικόν» προβλέπεται τίς πέντε Κυριακές τῶν Νηστειῶν νά τελεῖται ἡ θεία Λειτουργία τοῦ Μεγάλου Βασιλείου. Ἡ Λειτουργία αὕτη ἐκφράζει μέ ἄριστο τρόπο τήν θεολογία τῆς Ἐκκλησίας μας καί τό βίωμα τῆς πιστεύουσας κοινότητας, πού προσφέρει τήν ἀναίμακτη θυσία. Τά νοήματά της ὑψηλά. Ἡ φράση της τέλεια. Τό ὕφος της κατανυκτικό καί θεοπρεπές. Εἶναι διδακτική καί ὁδηγοῦσα τίς ψυχές στόν θρόνο τοῦ Θεοῦ Πατέρα. Γι' αὐτό πρέπει νά τήν τελεῖτε μέ κατάνυξη, ἱεροπρέπεια καί ἐπιμέλεια. Οἱ νεώτεροι ἐξασκηθῆτε ἀναγιγνώσκοντες τίς εὐχές της κατ' ἰδίαν πρίν τήν τελέσετε.

Ὅμοίως καί τά ψαλτά μέρη της εἶναι μοναδικά. Οἱ ἱεροψάλτες πρέπει νά φάλλουν τά καθιερωμένα μέλη κατὰ τήν μουσική παράδοση.

στ'. Θεία Λειτουργία κατὰ τά Σάββατα

Δέν θά παραλείψετε κάθε Σάββατο νά τελεῖτε τήν θεία Λειτουργία κατὰ τό πρόγραμμα.

ζ'. Οἱ Κατανυκτικοί Ἑσπερινοί

Τό ἑσπέρας τῶν Κυριακῶν τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς θά τελοῦνται στίς Ἑνορίες, κατὰ τό «Τυπικόν», οἱ Κατανυκτικοί Ἑσπερινοί.

Στόν Μητροπολικό Ἱερό Ναό τοῦ ἁγίου Νικολάου Καισαριανῆς θά τελεσθοῦν κατὰ τήν ἐκκλησιαστική τάξη οἱ ἕξ (6) Κατανυκτικοί Ἑσπερινοί, τίς Κυριακές τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς μέ χοροστασία μας. Μετά τόν Κατανυκτικό Ἑσπερινό θά ἀκολουθεῖ ἡ καθιερωμένη ἑσπερινή ὁμιλία μας. Τά θέματα πού θά ἀναπτύξουμε θά εἶναι σχόλια στούς Ψαλμούς τοῦ ΙΖ' Καθίσματος τῶν Ἀναβαθμῶν καί διαβάζεται καθημερινά στήν Ἀκολουθία τοῦ Ἑσπερινοῦ.

Τά ιδιόμελα τροπάρια τῶν Κατανυκτικῶν Ἑσπερινῶν προβάλλουν διάφορα θέματα τῆς πνευματικῆς ζωῆς πού βοηθοῦν τούς πιστούς νά ἀγωνισθοῦν πνευματικά.

Τήν Κυριακή τῆς Τυρινῆς τό ιδιόμελο ἀναφέρεται στήν μετάνοια.

Τήν Πρώτη Κυριακή τῶν Νηστειῶν στήν ἐλεημοσύνη.

Τήν Δευτέρα Κυριακή τῶν Νηστειῶν στήν ὀλέθρια διακοπή τῆς κοινωνίας τοῦ ἀνθρώπου μέ τόν Θεὸ Πατέρα.

Τήν Τρίτη Κυριακή τῶν Νηστειῶν στήν ταπείνωση.

Τήν Τετάρτη Κυριακή τῶν Νηστειῶν στήν δύναμη τῆς νηστείας πού ἐπισπᾷ τήν φιλάνθρωπία του Θεοῦ.

Τήν Πέμπτη Κυριακή τῶν Νηστειῶν στίς ἀρετές τῆς καρτερίας στούς πειρασμούς καί στήν μακροθυμία.

Στούς Κατανυκτικούς Ἑσπερινούς θά εἴσθε ὅλοι παρόντες. Θά λαμβάνουν μέρος οἱ καθοριζόμενοι Πρεσβύτεροι γιά κάθε Κατανυκτικό Ἑσπερινό καί οἱ Διάκονοι. Ἐπίσης τούς Χορούς τῶν ἱεροψαλτῶν τοῦ Μητροπολιτικοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ θά πλαισιώνουν οἱ ἱεροψάλτες τῶν Ἑνοριῶν μας, πού ὀφείλουν νά προσέρχονται σ' αὐτούς. Γι' αὐτό πρέπει νά τούς ἐνημερώσετε ἐγκαίρως γι' αὐτή τήν ἐντολή μας.

Τέλος ὑπενθυμίζουμε, ὅτι ὀφείλετε κάθε Κυριακή στήν Ἀπόλυση τῆς θείας Λειτουργίας, νά ἀνακοινώνετε, ὅτι κάθε Κυριακή τελεῖται στόν Μητροπολιτικό Ἱερό Ναό τοῦ ἁγίου Νικολάου Καισαριανῆς καί ὥρα 6 μ.μ. ἡ Ἀκολουθία τοῦ Κατανυκτικοῦ Ἑσπερινοῦ μέ χοροστασία μας καί ὁμιλία μας ἐπί θεμάτων πνευματικῆς οἰκοδομῆς.

Ἐξυπακούεται, ὅτι ἡ Ἀκολουθία τοῦ Κατανυκτικοῦ Ἑσπερινοῦ θά τελεῖται καί στίς Ἑνορίες κατά τό πρόγραμμα τῶν Ἱερῶν Ἀκολουθιῶν καί δέν θά παραλείπεται μέ τό πρόσχημα, ὅτι τελεῖται στόν Μητροπολιτικό Ἱερό Ναό ἐπίσημα μέ τήν χοροστασία μας.

Κατά τόν πρῶτο Κατανυκτικό Ἑσπερινό τῆς Κυριακῆς τῆς Τυρινῆς, ὁ ὁποῖος λέγεται «Ἑσπερινός τῆς συγγνώμης», ὁ Ἱερέας παρέχει στούς ἀδελφούς καί Συλλειτουργοὺς του καί ἐν συνεχείᾳ καί τούς πιστοὺς τήν ἄφεση γιά ὅσα τόν ἐστενοχώρησαν ἢ τόν ἀδίκησαν καί καλεῖ τούς πιστοὺς τό αὐτό νά πράξουν γι' αὐτόν καί μεταξύ τους.

✱

2. Γιά τήν οἰκοδομή τοῦ λόγου

Ἦδη λέχθηκαν προηγουμένως ὅσα ἀναφέρονται σ' αὐτή τήν περίοδο πού συντελοῦν στήν καλλιέργεια καί κατάρτιση τῶν πιστῶν.

Τονίζουμε μόνο τοῦτο, ὅτι στά κηρύγματά σας, στίς ἑσπερινές ὁμιλίες καί στό ὑπόλοιπο πρόγραμμα πνευματικῆς οἰκοδομῆς τῶν πιστῶν, νά ἀναπτύσσετε θέματα πνευματικῆς ζωῆς συμβάλλοντα στήν περαιτέρω καλλιέργεια τῶν πιστῶν καί στόν πνευματικό καταρτισμό τους. Ἡ διδασχὴ τῶν Ποιμένων ὀφείλει νά ἔχει ὡς τελικό σκοπό αὐτό, πού καί ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἔθετε, πού πονοῦσε καί ἀγωνιοῦσε γιά τά πνευματικά του παιδιὰ «ἄχρις οὔ μορφωθῇ Χριστός»¹ σ' αὐτά.

✱

3. Γιά τήν ἱερά ἐξομολόγηση

Ὁ Κύριος μέ κατηγορηματικό τρόπο δήλωσε στόν ἀπόστολο Πέτρο «Ἐὰν μὴ νίψω σε, οὐκ ἔχεις μέρος μετ' ἐμοῦ»² κάμπτοντας τίς ἀντιρρήσεις, πού προ-

1. Πρὸς Γαλάτας δ' 19.

2. Ἰωάννου ιγ' 8.

έβαλε στήν ενέργεια τοῦ Κυρίου μας. Αὐτός ὅμως εἶναι νόμος, πού ἰσχύει γιά ὅλους τοὺς πιστούς, ἐφ' ὅσον ἡ κάθαρση ἀπό τίς ἁμαρτίες εἶναι ἀπαραίτητος προϋπόθεση γιά τήν ἔνωση τοῦ ἀνθρώπου μέ τόν Θεό.

Ὁ προφήτης Ἡσαΐας μέ σαφή τρόπο διατυπώνει τήν κατηγορηματική δήλωση τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, ἀλλά καί πρὸς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους.

«Ἀλλά τά ἁμαρτήματά σας δημιουργοῦν χωρισμό καί διάσταση μεταξύ σας καί τοῦ Θεοῦ, καί γιά τίς ἁμαρτίες σας ὁ Θεός ἀπέστρεψε τό πρόσωπό Του ἀπό σᾶς γιά νά μή σᾶς ἐλεήσει»³.

Αὕτη ἡ δήλωση δέν ἄλλαξε. Ἐκεῖνο πού ἄλλαξε εἶναι, ὅτι ἐνῶ στήν Παλαιά Διαθήκη αὕτη ἡ διάσταση μεταξύ Θεοῦ καί ἀνθρώπων φαινόταν μόνιμος, στήν Καινή Διαθήκη ἐξαλείφθηκε μέ τήν σταυρική θυσία τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, πού συμφιλίωσε τοὺς ἀνθρώπους μέ τόν Θεό καί ἀποκατάστησε τήν ἐπικοινωνία τους⁴.

Γι' αὐτό τό αἷμα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἔχει τήν δύναμη νά καθαρίσει τίς ψυχές τῶν ἁμαρτωλῶν ἀπό τόν ρῦπο τῆς ἁμαρτίας κατὰ τήν ἀποστολική διαβεβαίωση.

«Πόσο μᾶλλον τό αἷμα τοῦ Χριστοῦ! Αὐτός, ἔχοντας τό Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ προσέφερε τόν ἑαυτό Του ἄψογο θυσία στόν Θεό, κι ἔτσι θά καθαρίσει τήν συνείδησή σας ἀπό τά ἔργα πού ὁδηγοῦν στόν θάνατο, γιά νά μπορείτε νά λατρεύετε τόν ἀληθινό Θεό»⁵

Ἡ ἀπόπλυση τῶν ψυχῶν ἀπό τά ἁμαρτήματά τους ἐνεργεῖται ἀπό τό ἅγιο Πνεῦμα μέ τά ἅγια Μυστήρια (Βαπτίσματος - Θείας Εὐχαριστίας - Ἱερᾶς Ἐξομολογήσεως).

Μέ τήν Ἱερά Ἐξομολόγηση οἱ πιστοί καθαρίζονται ἀπό τίς ἁμαρτίες, πού διέπραξαν μετά τό Βάπτισμά τους.

Γι' αὐτό τήν περίοδο αὕτη οἱ πιστοί ζητοῦν νά ἐξομολογηθοῦν. Ἀκόμη προσέρχονται στό ἱερό Μυστήριο καί ἄλλοι ἀδελφοί μας γιά πρώτη φορά. Οἱ Πνευματικοί - Ἐξομολόγοι ὀφείλετε νά εἰσθε συνεπεῖς στό καθήκον σας αὐτό καί νά τό ἀσκεῖτε συμφώνως μέ τίς προϋποθέσεις τῆς Ἐξομολογητικῆς καί τίς ὁδηγίες πού ἔχουμε δώσει κατὰ τίς συνάξεις μας.

Ὡστόσο, ἤδη σᾶς ἔχει κοινοποιηθεῖ καί τό πρόγραμμα ἐξομολογήσεως α) τοῦ Ἱεροκλήρου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεώς μας Ἀρχιμανδρίτου κ. Καλ-

3. «Τὰ ἁμαρτήματα ὑμῶν διστῶσιν ἀναμέσον ὑμῶν καὶ ἀναμέσον τοῦ Θεοῦ, καὶ διὰ τὰς ἁμαρτίας ὑμῶν ἀπέστρεψε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἀφ' ὑμῶν τοῦ μὴ ἐλεῆσαι» (Ἡσαΐου νθ' 9).

4. Πρὸς Ἐφεσίους β' 14-22.

5. «Πόσω μᾶλλον τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, ὃς διὰ Πνεύματος αἰωνίου ἑαυτὸν προσήνεγκεν ἁμῶμον τῷ Θεῷ, καθαριεῖ τὴν συνείδησιν ὑμῶν ἀπὸ νεκρῶν ἔργων εἰς τὸ λατρεύειν Θεῷ ζῶντι;» (πρὸς Ἑβραίους θ' 14).

λινίκου Νικολάου καί β) τοῦ Ἀρχιμανδρίτου Νίκωνος Γαλανοπούλου στίς Ἐνορίες γιά νά τό ἀνακοινώσετε στούς ἐνοριῖτες σας, ὥστε ὅσοι θέλουν νά ἐξομολογηθοῦν νά γνωρίζουν τήν ἡμέρα καί τήν ὥρα πού ὁ Πνευματικός-Ἐξομολόγος θά εὐρίσκεται στήν Ἐνορία γιά νά προσέλθουν.

Ἰδιαίτερη μέριμνα πρέπει νά ἐπιδείξετε γιά τήν ἐξομολόγηση τῶν νέων τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων. Τήν διακονία αὐτή ἀναθέσαμε στόν Ἱεροκῆρυκα Ἀρχιμανδρίτη κ. Καλλίνικο Νικολάου.

Ἡ Ἱερά Μητρόπολή μας γιά τήν καλλιέργεια τῶν πιστῶν ἐξέδωσε τύποις μία μικρή μελέτη πού ἀναφέρεται στό μυστήρια τῆς Ἐξομολογήσεως καί τήν ἀναγκαιότητα του.

✱

4. Γιά τόν χώρο τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ καί τό κλίμα τῶν Ἱερῶν Ἀκολουθιῶν

Ὁ Ἱερός Ναός καί τό γενικώτερο κλίμα στίς Ἱερές Ἀκολουθίες τῶν ἡμερῶν πρέπει νά εἶναι κατάλληλο μέ τόν χαρακτήρα τῆς περιόδου καί ἀνάλογο μέ τό ἥθος τῆς Ἐκκλησίας μας.

✱

5. Γιά τήν τάξη, τά ἀναγνώσματα καί τοὺς ὕμνους τῶν Ἱερῶν Ἀκολουθιῶν.

Οἱ Ἱερές Ἀκολουθίες πρέπει νά τελοῦνται μέ κατάνυξη, μέ ἱεροπρέπεια, μέ σεμνότητα γιά νά ἐμπνέουν τοὺς πιστούς. Τά ψαλτά μέλη νά ἀποδίδονται, κατὰ τήν ἔννοιά τους, μέ ὕφος καί ἥθος, πού θά συντελεῖ στήν διαμόρφωση τοῦ πρέποντος φρονήματος τῶν πιστῶν. Τά πολλά ἀναγνώσματα νά φροντίσετε νά διαβάζονται κατ' ἔννοιαν μέ καθαρότητα φωνῆς καί σωστή ἄρθρωση.

Ἀγαπητοί Πατέρες καί Ἀδελφοί

Εὐχόμαστε πατρικά ἐνισχυόμενοι ἀπό τό Ἅγιο Πνεῦμα, ὅπως ὁ Μωϋσῆς, νηστεύσας καί προσευχόμενος ἐπὶ σαράντα ἡμέρες, ἀξιώθηκε νά δεῖ τόν ἀθεώρητο Κύριο, νά συνομιλήσει μαζί Του, νά λάβει τίς θεοχάρακτες πλάκες τῶν ὁμιλιῶν τοῦ Θεοῦ, νά ἀξιωθοῦμε νά ἀτενίσουμε τό ἀνέσπερο Φῶς τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Μέ θερμές πατρικές εὐχές

Ο ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ

Ἱεροκλῆς Γαλανοπούλης, *Εὐχάρστης Δανιήλ*

† Ὁ Καισαριανῆς, Βύρωνος καί Ὑμηττοῦ Δανιήλ